

SMERNICE I PREPORUKE ZA RAD ŠKOLA ZA VREME EPIDEMIJE VIRUSA SARS-CoV-2

U okviru rada Gradanskog saveta za vandredne i krizne situacije Društva „Koraci“, multidisciplinarni tim sastavljen od pedagoga, psihologa, defektologa, epidemiologa, predstavnika prosvetnih radnika i roditelja, kroz otvoreni konsultativni proces definisao je smernice i preporuke za rad škola za vreme epidemije virusa SARS-CoV-2.

Postoji široka saglasnost da je u predstojećoj školskoj godini prvi prioritet da se obezbedi zaštita zdravlja učenika, nastavnika i svih drugih koji rade u školama, i da se u meri u kojoj je to moguće obezbedi kvalitetno obrazovanje i adekvatna dinamika obrazovnog procesa u izmenjenim okolnostima.

Takođe, postoji saglasnost da će uslovi u kojima će raditi škole biti veoma različiti i da svaka škola treba da organizuje svoj rad na način koji je najbolji za okolnosti u kojima funkcioniše (prostorni, ljudski i materijalni resursi).

Škole su ključni akteri u novonastalim okolnostima, a celo društvo treba da ih podrži i pomogne u izazovima koji su pred njima u novoj školskoj godini.

U skladu sa tim, predlažemo:

1. Da bi svaka škola mogla da odgovori na izazove rada u novim okolnostima, neophodno je da se uspostavi dobra saradnja između škole, roditelja i učenika, a Ministarstvo prosvete, školske uprave, zavodi i lokalne samouprave da obezbede potrebnu podršku u resursima¹.
2. Prosvetna inspekcija u narednoj školskoj godini treba da pruža podršku školama i nastavnicima². Pošto će različite škole funkcionisati na različite načine, neophodno je da

---

¹ Predlažemo da se uspostave jasni i operativni nivo komunikacije: 1. Roditelja sa razrednim starešinama; 2. Razrednih starešina sa direktorima škola; 3. Direktora škola sa predstavnicima školskih uprava i zavoda; 4. Školskih uprava i MPNTR; 5. MPNTR sa Kriznim štabom za suzbijanje Covida-19. Uz pomoć standardizovanih upitnika za svaki nivo komunikacije, obezbedila bi se fluktuacija i sistematizacija podataka, kako bi se od markiranja pojedinačnih problema došlo do zajedničkih. Saveti roditelja i nastavnička veća bi imali ulogu posrednika. Lokalni krizni štabovi, saveti za bezbednost i zdravlje (u opštinama gde postoje) mogu odigrati važnu ulogu.

² MPNTR može formirati posebne radne grupe/timove koji će raditi na pripremi novih zakonskih rešenja za sve nivo obrazovanja, koji će uvažiti novonastale, ali i buduće očekivane probleme. Moraju se animirati i uključiti predstavnici svih organizacija, institucija, udruženja, dakle, svih zainteresovanih strana, kako bi čitav proces bio transparentan i otvoren. Ne sme sve zavisiti od promena u Vladi i ministarstvima već se mora održati kontinuitet.

se tokom naredne školske godine ne primenjuju ustaljene metode nadzora u školama. Sve institucije i stručnjaci koji u obrazovnom sistemu u redovnim okolnostima rade na nadzoru škola treba da u narednoj školskoj godini pružaju stručnu podršku školama i da pomognu Ministarstvu da identifikuje potrebe svake od škola, kako bi one bile u mogućnosti da odgovore zadatku³.

3. Budući da je osiguranje kvaliteta nastave osnovni princip sadržan u *Posebnom programu za obrazovno-vaspitni rad u školskoj 2020/2021. godini*, bilo bi dobro da nastavnici budu maksimalno oslobođeni formalnih administrativnih obaveza kroz pedagošku dokumentaciju. Istovremeno, nastavnicima treba omogućiti potpunu autonomiju i slobodu u kreiranju i oblikovanju nastavnih sadržaja (i van zvaničnog plana i programa rada, odnosno već dozvoljenog odstupanja od 20% kada je reč o nastavnim planovima i programima), što bi obezbedilo pružanje dodatne podrške učenicima u učenju i psiho-socijalnu podršku njima i njihovim porodicama. Sve ovo je neophodno ozvaničiti podzakonskim aktima, koje bi MPNTR dostavilo direktorima ustanova obrazovanja i vaspitanja⁴.
4. Kako nema idealnih rešenja za predstojeću školsku godinu, ona ipak pruža priliku da deca nauče važne životne lekcije. Treba otvoreno reći da naredna školska godina ne može biti redovna i da nema idealnih rešenja.

Uspeh u narednoj školskoj godini se neće meriti pre svega koliko su učenici naučili tokom školske godine, niti u kojoj meri su ostvareni obrazovni ciljevi, nastavni planovi i programi, već u kojoj meri su škole, roditelji i učenici uspeli da se udruže i da kroz saradnju iskoriste školsku godinu na najbolji mogući način. Možda će učenici imati brojne „rupe u znanju“ koje ne bi imali u redovnim okolnostima, ali ako zajedno sa svojim nastavnicima i roditeljima nauče važne životne lekcije, naredna školska godina će ostvariti svoju svrhu u punoj meri. „Rupe u znanju“ će se lako nadoknaditi u vremenu posle korone⁵.

Septembar kao pripremni mesec

5. Napore Ministarstva i Zavoda za pripremu predstojeće školske godine treba priznati. Ipak, čini se da i dalje postoje brojne, značajne brige, strahovi, nejasnoće i osećaj nesigurnosti među roditeljima, nastavnicima i učenicima, u vezi sa načinom na koji će funkcionisati škole u narednoj školskoj godini. Zato predlažemo da Ministarstvo donese odgovarajući akt u skladu s kojim će škole, roditelji i učenici imati pravo da prvi mesec

---

³ Ništa manje važna nije važna uloga inspekcijskih organa na lokalnom nivou, kako bi se pratio transfer novca za obaveze ustanova obrazovanja i vaspitanja. Angažovanje prosvetnih savetnika i spoljnih saradnika može doprineti da ceo proces bude celishodniji.

⁴ Jedan od mogućih mehanizama je izrada digitalnih učenika gde god je to moguće i pružanje podrške nastavnicima da direktno proveravaju šta je urađeno.

⁵ Redukovano postupanje sa nastavnim planovima i programima za vreme epidemije se može iskoristiti za javno-naučnu debatu o promenama sistema obrazovanja i vaspitanja (i u vanrednim i kriznim situacijama). Istovremeno, može se uspostaviti novi pedagoško-didaktički i epistemološki modeli koji ne moraju biti mana, već prednosti u novonastalim okolnostima rada škola: više nastavnih aktivnosti kroz projektno učenje na otvorenom u manjim grupama.

nove školske godine posvete na prvom mestu prilagođavanju na nove uslove rada i primeni smernica koje su dobijene od Ministarstva⁶.

Škole se nalaze u novim i nepoznatim okolnostima. Nije realno očekivati da sve mogu od prvog dana da budu jednako uspešne u primeni smernica koje su dobile. U tom periodu škole, nastavnici i učenici treba da se posvete uspostavljanju dobre komunikacije, razumevanju smernica, sagledavanju uslova u kojima se nalaze i rizika koji postoje, kao i pronalaženju najboljih načina da se organizuje nastava i druge aktivnosti na nivou njihove škole. Iskustvo u saradnji i pronalaženju najboljih načina za primenu smernica pruža priliku da svi akteri u školi, a posebno deca, nauče (ili da se podsete) važnih životnih lekcija⁷.

Nastavni programi: definisanje ciljeva i odabir sadržaja

6. Nastavni programi treba da se redukuju na teme koje su najvažnije. Nastavnici, učenici i roditelji će morati značajan deo vremena i pažnje da posvete preventivi zdravstvenih rizika tokom naredne školske godine. Pored toga, realno je očekivati da će biti dodatnih teškoća u radu škola koje će biti uslovljene promenom u epidemiološkoj situaciji.

Iz tih razloga nastavne programe treba svesti na pažljivo izabrane teme koje imaju najveći obrazovni potencijal. Sve ostale ciljeve treba ostaviti za vreme nakon korone. Na taj način će se programi prilagoditi uslovima, a nastavnici i učenici će imati dovoljno prostora i vremena da se prilagođavaju okolnostima koje će (kako se očekuje) biti promenljive.

7. Imajući u vidu da *život piše nastavne programe* i da su nam životi obeleženi epidemijom koronavirusa, koja će trajati najverovatnije tokom cele sledeće školske godine, predlažemo da Ministarstvo i zavodi omoguće nastavnicima u svim razredima i u svim predmetima da se, u meri u kojoj je to moguće i smisleno, nastavne teme povežu sa temama koje nameće život u doba korone (npr. nastava biologije treba da se posveti virusima i virusu korone, nastava iz istorije može da se poveže sa istorijom pandemija i njenim posledicama, nastava iz geografije može da se poveže sa geografskim širenjem virusa korone, itd.).
8. Školska takmičenja, dopunsku nastavu i sekcije bi mogla zameniti široka primena projektne nastave, a okosnica tema bi mogao biti novi koronavirus. Na taj način obrazovni proces ne bi „zatajio“, a đaci bi stekli dodatna saznanja o virusu iz različitih perspektiva.

Dodatna podrška za učenike, roditelje i nastavnike

9. Procenjujemo da će značajan broj učenika i roditelja imati potrebu za dodatnom podrškom koja će prevazići sadašnje mogućnosti škola i nastavnika. Stoga predlažemo da

---

⁶ Roditeljima ostaviti mogućnost da promene odluku o dolasku ili nedolasku dece u škole par nedelja nakon početka školske godine, jer niko od nas ne može znati kakva situacija će biti u oktobru.

⁷ Ove aktivnosti bi se, takođe, morale urediti podzakonskim aktima. Uz adekvatnu metodologiju, ceo proces prijađavanja se može dokumentovati, kako bi se na osnovu novostečenih iskustava definisali modeli rada škola u izmenjenim okolnostima.

studenti i organizacije civilnog društva budu angažovani u pružanju dodatne asistencije, pedagoške i druge podrške.

Stoga Vlada i ministarstva nadležna za prosvetu i socijalna pitanja treba da uspostave saradnju sa fakultetima (posebno onim koji školuju buduće nastavnike i stručnjake) i specijalizovanim udruženjima, kako bi se obezbedila podrška i asistencija svakom detetu.

10. U skladu s tim, u saradnji sa fakultetima, treba omogućiti da se studentima ovakav angažman prizna kao obavljanje stručne i pedagoške prakse.
11. Kako je stručnim uputstvom MPNTR predviđena organizacija nastave za đake na kućnom lečenju, produženi boravak u školama i izolacija đaka koji imaju simptome karakteristične za virus korona, morali bi da postoje razrađeni mehanizmi saradnje sa svim akterima u društvu i nadležnim institucijama (zavodi/instituti za javno zdravlje, domovi zdravlja, školski dispanzeri...).

Higijena u školama

12. U školama je potrebno podići opšte higijenske standarde zbog zdravstvene bezbednosti đaka, nastavnika i nenastavnog osoblja. Jedna od mera može biti postavljanje dezobarijera i tunela za dezinfekciju. Pre ulaska u školu, svaki učenik bi uz nadzor učitelja/nastavnika prolazio kroz ovaj proces. Dodatni benefit u procesu socijalizacije, izgradnji zajedništva i zdravstvene bezbednosti bi bio, ukoliko bi đaci za vreme odmora i pauza između časova, uz nadzor nastavnika i saglasnost roditelja, brinuli o higijeni svojih učionica⁸.
13. Veću brigu o higijeni u školama nužno će pratiti povećanje materijalnih troškova i veće angažovanje pomoćnog osoblja. S tim u vezi predlažemo da MPNTR obrati pažnju na redovno izvršavanje obaveza lokalnih samouprava prema ustanovama obrazovanja i vaspitanja.

Rad u specijalnim školama i sa osetljivim grupama

14. Posebnu pažnju treba obratiti na potrebe specijalnih škola kao i dece sa invaliditetom, dece sa hroničnim oboljenjima, koja su dodatno vulnerabilna. Rad nastavnog osoblja u specijalnim školama (decom sa autizmom, psihozama, različitim vrstama sindroma, mentalnim i intelektualnim oštećenjima i drugih etiologija) podrazumeva intenzivan fizički kontakt, što je zdravstveni rizik kako za decu, tako i za zaposlene. Zbog specifičnosti nekih oboljenja (hipersalivacija kod cerebralne paralize, slabovida deca, deca sa autizmom kojima maska i promena rutine utiče na niz pisho-fizičkih stanja), nošenje maski za učenike i zaposlene nije opcija. Predlažemo da MNPTR formira posebnu radnu grupu koja će se baviti ovim pitanjem, čiji sastav će činiti stručnjaci koji imaju neposredno iskustvo rada u specijalnim školama. Najbolje rešenje bi bilo držanje nastave online, prema IOP-u 2 (svako dete ima personalni plan i program po kome radi, a pravi ga stručni tim koji radi s detetom), slanjem nastavnih listića i sličnih didaktičkih sredstava deci koja mogu da rade na taj način kao i

---

⁸ Uključiti roditelje medicinske struke, ali i drugih struka koje mogu biti od koristi, da se povežu u okviru jedne škole i da razmenjuju znanja i doprinose nekim konkretnim aktivnostima, a sve uz podršku Saveta roditelja.

savetodavni rad. Deci koja ne mogu da rade putem nastavnih listića preporučuje se savetodavni rad defektologa sa roditeljima.

Angažovanje dodatnih personalnih asistenata koji bi brinuli o deci sa invaliditetom za vreme pandemije je, takođe, jedna od opcija kroz organizovanje volonterske službe (sa edukovanim kadrom) i uključivanje studenata završnih godina FASPER-a.

Preporuke koje doprinose zdravstvenoj bezbednosti

15. Bilo bi korisno štampati i distribuirati posebna uputstva (u vidu plakata i/ili brošura) za upotrebu maski, prilagođena kognitivnom razvoju učenika⁹.
16. Napraviti poseban plan rada za nastavni kadar sa hroničnim oboljenjima, koja predstavljaju poseban zdravstveni rizik za redovno obavljanje posla koji im je poveren.
17. Dodatna podrška zdravstvenoj bezbednosti dece bio bi izlazak pedijatar iz domova zdravlja, obilazak škola i razgovor sa decom.
18. Kada nije moguće nastavu fizičkog vaspitanja držati na otvorenom (kako je to preporučeno), učenici bi mogli da vežbaju kod kuće, prema ranije dobijenim uputstvima svojih nastavnika.
19. Postavljanje kamera u učionice može biti jedna od opcija, kako bi deca koja nastavu prate online, mogla direktno pratiti svog učitelja/nastavnika.

Dokument „Smernice i preporuke za rad škola za vreme epidemije virusa SARS-CoV-2“ je nastao kroz konsultativni proces u kome su učestvovali različiti akteri. Usaglašen je u okviru Građanskog saveta za vanredne i krizne situacije Društva za održivu budućnost „Koraci“ i biće dostavljen:

- *Kriznom štabu za suzbijanje Covida-19;*
- *Vladi Republike Srbije;*
- *Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja;*
- *Ministarstvu za rad, boračka i socijalna pitanja;*
- *Školskim upravama;*
- *sindikatu prosvetnih radnika;*
- *rektoratima univerziteta;*
- *Zavodu za socijalnu zaštitu;*
- *Zavodu za unapređivanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja.*

U Beogradu, 27. avgusta 2020.

---

⁹ Publikacije koje su izrađene od strane WHO, UNESCO i UNICEF mogu biti od korisiti, ako se dobije saglasnost za prevod istih. Kroz projektnu nastavu učenici mogu kreirati postere ili školske panele, gde će oni kroz likovni ili neki drugi način izražavanja obraditi neke preporuke i smernice za svoje vršnjake.